

WUOZ.T.WRD.5140.85.2013.TK

Nr rejestru zabytków: A/1654

DECYZJA

W SPRAWIE WPISANIA DO REJESTRU ZABYTEKÓW

Na podstawie art. 3 ust. 1 pkt 1 i pkt 2, art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. c i lit. e, art. 7 pkt 1, art. 8, art. 9 ust.1 i art. 89 pkt 2 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) oraz art. 104, art. 10 § 2 i art. 108 § 1 ustawy z 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. 2013 nr 0, poz. 267) w wyniku postępowania administracyjnego prowadzonego z urzędu

o r z e k a m

I. wpisać do rejestru zabytków województwa kujawsko – pomorskiego:

parowozownię, następnie tendrownię - z lat 70-tych XIX w.,

położoną na działce nr 10/1 (obręb Bydgoszcz 0114 – KW nr BY1B/00073317/4)

w miejscowości Bydgoszcz, ul. Zygmunta Augusta 11, gm. loco, pow. Bydgoszcz Miasto,

II. nadać decyzji rygor natychmiastowej wykonalności.

Uzasadnienie

Postępowanie w sprawie wpisania do rejestru zabytków budynku tendrowni przy ul. Zygmunta Augusta 11 w Bydgoszczy zostało wszczęte z urzędu przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu (dalej K-P WKZ) zawiadomieniem z 24.02.2014 r., znak: WUOZ.T.WRD.5140.85.2013.TK, które zostało przesłane właścicielowi tego obiektu – firmie Pojazdy Szynowe PESA Bydgoszcz S.A.

Podstawą wszczęcia postępowania była opracowana przez R. Kołę „Opinia merytoryczna na temat wartości zabytkowych zagrożonej rozbiórką tendrowni przy ul. Zygmunta Augusta 11 w Bydgoszczy” z 20.09.2013 r., wydana przez Narodowy Instytut Dziedzictwa Narodowego, Oddział w Toruniu.

W trakcie postępowania dowodowego zgromadzono następujące materiały: wspomnianą wyżej opinię R. Koli z 20.09.2013 r. (oryginał w zbiorach WUOZ w Toruniu), kartę wojewódzkiej ewidencji zabytków budynku dawnej parowozowni, opracowaną w 2010 r. przez K. Milczarek (oryginał w zbiorach WUOZ, Delegatura w Bydgoszczy), kartę adresową zabytku nieruchomego – tendrowni, opracowaną w 2012 r., „Ekspertyzę budowlaną oceniającą stan techniczny i użytkowy budynku Tendrowni zlokalizowanego w Bydgoszczy przy Z. Augusta 11 wraz ze sprawdzeniem wytrzymałości konstrukcji i projektem ewentualnych wzmocnień”, którą opracowały dr inż. A. Niespodziana i inż. G. Staroń w listopadzie 2011 r. na zlecenie Pojazdy Szynowe PESA Bydgoszcz S.A. oraz protokół oględzin budynku tendrowni, przeprowadzonych 13.02.2014 r. przez MKZ w Bydgoszczy, przy udziale przedstawicieli właściciela obiektu, wraz z wykonaną w trakcie oględzin dokumentacją fotograficzną (oryginały w zbiorach Biura MKZ w Bydgoszczy). Wykorzystano również informacje zawarte na stronie internetowej Komitetu „6-ciu Okrąglaków Kolei Wschodnie -

<http://ooo.instergod.ru/about> (data wejścia: 21.02.2014 r.), publikacji „Die Ostbahn im Spiegel der Zeit. Eine Reise von Berlin nach Königsberg. Kolej Wschodnia na przestrzeni dziejów. Podróż z Berlina do Królewca” Katalog wystawy Instytutu Stosowanej i wykłady otwierające wystawę Jana Musekampa i Marcina Przegiętki, wydanej we Frankfurcie nad Odrą w 2010 r. – dostępnej na stronie internetowej http://www.kuwi.europa.uni.de/de/lehrstuhl/kg/osteuropa/forschungsprojekte/Projekt_Ostbahn/Ostbahn/Die_Ostbahn_im_Spiegel_der_Zeit_klein_pdf.pdf (data wejścia: 27.02.2014 r.) oraz artykule dotyczącym Pruskiej Kolei Wschodniej w Wikipedii – strona internetowa http://pl.wikipedia.org/wiki/Pruska_Kolej_Wschodnia (data wejścia: 03.03.2014 r.)

Na podstawie art. 10 § 2 Kpa K-P WKZ odstąpił od przeprowadzenia wyznaczonych na dzień 10.03.2014 r. oględzin budynku tendrowni oraz dalszego postępowania wyjaśniającego z udziałem stron i w swoim rozstrzygnięciu oparł się na zgromadzonych, opisanych wyżej, materiałach. Zgodnie z przywołanym wyżej art. 10 § 2 Kpa organy administracji publicznej mogą odstąpić od zasady określonej w § 1 tego artykułu tylko w przypadkach, gdy załatwienie sprawy nie cierpi zwłoki ze względu na niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzkiego albo ze względu na groźącą niepowetowaną szkodę materialną. Z uwagi na zagrożenie budynku tendrowni w Bydgoszczy rozbiórką ze względu na brak dokumentu potwierdzającego włączenie do gminnej ewidencji zabytków karty adresowej tego obiektu - opracowanej w 2012 r i będącej w posiadaniu Biura MKZ w Bydgoszczy, a tym samym możliwość braku kompetencji MKZ w Bydgoszczy do wypowiedania się w sprawie jej rozbiórki, K-P WKZ uznał, że ewentualna zgoda organu budowlanego na rozebranie XIX-wiecznego budynku dawnej parowozowni, następnie tendrowni, jednego z 6 zachowanych obiektów tego typu na całej trasie Pruskiej Kolei Wschodniej, spowoduje niepowetowaną szkodę materialną poprzez zniszczenie zabytku.

Na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego ustalono, co następuje.

Budynek tendrowni przy ul. Zygmunta Augusta 11 w Bydgoszczy powstał, jako jedna z tzw. parowozowni okrągłych, wznoszonych w latach 70-tych XIX w. w zespołach dużych stacji Pruskiej Kolei Wschodniej, łączącej Berlin z Królewcem, której budowę prowadzono w latach 1846- 1867. Po 1945 r. pełniła funkcję magazynu, a następnie służyła naprawie tendrów parowozowych. Obecnie nieużytkowana. Jest to budynek murowany z cegły, salowy, na planie wielokąta zbliżonego do koła o średnicy ok. 50 m. Składa się z wyższej części centralnej o średnicy ok. 30 m i wysokości 20 m - przekrytej kopułą oraz otaczającej ją niższej „nawy bocznej” o wysokości 6,3 m - z dachem jednospadowym. Kopuła wykonana jest w konstrukcji stalowej, nitowanej, złożonej z dźwigarów kratowych i wsparta na 16 żeliwnych słupach (kolumnach) oraz zwieńczona żaluzjowym, drewnianym wywietrznikiem. Dachy: kopuły oraz „nawy bocznej” odeskowane i kryte papą. Według R. Koli, autora opinii wydanej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w 2013 r., konstrukcja kopuły zdradza cechy systemu opracowanego przez Johanna Wilhelma Schwedlera, wybitnego berlińskiego teoretyka i budowniczego mostów oraz zadaszeń o dźwigarach stalowych. Konstrukcję hali dawnej parowozowni cechuje duża powierzchnia otworów okiennych, na które składają się przeszklenia ścian podwyższenia w części centralnej oraz okazałych otworów okiennych w obrębie przęseł (za wyjątkiem wrót wejściowych) - po dwa w każdym z nich, w kształcie prostokąta zamkniętego łukiem odcinkowym. Elewacje budynku ceglane, nietynkowane, z oszczędnym detalem architektonicznym w postaci lizenowo-plycinowych podziałów przęseł i prostych fryzów. We wnętrzu nie zachowało się historyczne wyposażenie techniczne dawnej parowozowni – obrotnica.

Stan zachowania budynku opisany jest w wymienionej wyżej „Ekspertyzie budowlanej oceniającej stan techniczny i użytkowy budynku Tendrowni [...]” z listopada 2011 r. Oceny aktualności zawartych w niej ustaleń ze stanem obecnym dokonano w trakcie oględzin obiektu, przeprowadzonych przez MKZ w Bydgoszczy w dniu 13.02.2014 r. W sporządzonym protokole wpisano wniosek 6.1.1. „Ogólnie stan techniczny badanego budynku jest zły i nie pozwala na bezpieczne użytkowanie zgodnie z jego przeznaczeniem lub każdym innym.

Konstrukcja ścian budynku jest bezpieczna. Całkowitej odbudowy pokrycia i wykonania wzmocnień konstrukcji wymaga dach. Obiekt kwalifikuje się do niezwłocznego remontu odtworzeniowego lub do rozbiórki” [przypis własny: tekst w protokole zacytowany z w/w ekspertyzy – s. 12] oraz następujące stwierdzenia w wyniku przeprowadzonej lustracji: „ 1) konstrukcja stalowa kopuły oparta na obwodzie murów i słupach żeliwnych wizualnie pozostaje niezmienną 2) postępuje degradacja i zniszczenie elementów pokrycia dachu (deskowanie i papa) 3) nastąpił ubytek oszklenia w otworach okiennych”. Ponadto właściciel obiektu – Pojazdy Szynowe PESA Bydgoszcz S.A. podtrzymał w protokole stanowisko zawarte w pkt. 6.1 w/w ekspertyzy. W punkcie tym zawarte wnioski, które poza cytowanym wyżej stwierdzeniem z pkt. 6.1.1 zawierają dodatkowe informacje na temat stanu budynku: „6.1.2. Stan estetyczny budynku jest zły. Ocena dotyczy elewacji, dachu, wnętrza budynku. 6.1.3. Stan techniczny i estetyczny elewacji budynku, jak i jego wnętrza, spowodowany jest brakiem regularnych remontów bieżących, miejscowych napraw i uzupełnień, od kilkudziesięciu lat. 6.1.4 Wszystkie okna stalowe w budynku, od przynajmniej kilkunastu lat, kwalifikowały się do wymiany. Nastąpiło ich naturalne zużycie przez kilkadziesiąt lat eksploatacji, są nieszczelne, niesprawne, skorodowane, wypaczone, brak szyb. 6.1.5. Pokrycie dachu, obróbki blacharskie, rynny i rury spustowe należy w 100% odtworzyć. 6.1.6. Elementy konstrukcyjne stalowe dachu – są w dobrym stanie technicznym, co zapewnia o bezpieczeństwie tej konstrukcji, ale są skorodowane i wymagają oczyszczenia oraz specjalistycznej konserwacji. Wskazane elementy jak dźwigary kratowe kopuły dachu – pas dolny i górny wymagają wzmocnienia. 6.1.7. Wnętrze budynku zdewastowane, wszystkie obiekty wbudowane wewnątrz [przypis własny: wtórne, bez wartości zabytkowej] kwalifikują się do rozbiórki. 6.1.8. Właściciel budynku powinien rozważyć opłacalność remontu odtworzeniowego oraz celowość – czy budynek ma swoje przeznaczenie? Koszty remontu mogą okazać się ekonomicznie nieuzasadnione.”

K-P WKZ nie podziela stanowiska właściciela budynku - firmy Pojazdy Szynowe PESA Bydgoszcz S.A. odnośnie konieczności rozbiórki dawnej parowozowni przy ul. Zygmunta Augusta 11 w Bydgoszczy. Z przywołanej wyżej „Ekspertyzy budowlanej oceniającej stan techniczny i użytkowy budynku Tendrowni zlokalizowanego w Bydgoszczy przy Z. Augusta 11 wraz ze sprawdzeniem wytrzymałości konstrukcji i projektem ewentualnych wzmocnień”, którą opracowały dr inż. A. Niespodziana i inż. G. Staroń w listopadzie 2011 r. wynika, że mimo ogólnie złego stanu technicznego budynku, będącego wynikiem braku od kilkudziesięciu lat regularnych remontów bieżących, konstrukcja jego ścian jest bezpieczna, a elementy konstrukcyjne stalowe dachu są w dobrym stanie technicznym, co zapewnia o bezpieczeństwie tej konstrukcji (s. 12 i 13 Ekspertyzy). W protokole oględzin budynku tendrowni przeprowadzonych 13.02.2014 r. przez MKZ w Bydgoszczy potwierdzono, że konstrukcja stalowa kopuły wizualnie pozostaje niezmienną, natomiast postępuje degradacja i zniszczenie elementów pokrycia dachu oraz dalsze ubytki oszklenia otworów okiennych. Oceniając stan obiektu K-P WKZ potwierdza konieczność pilnego podjęcia prac remontowych obiektu, polegających w pierwszej kolejności na wzmocnieniu konstrukcji dachu oraz całkowitej odbudowie pokrycia dachowego – zgodnie z wskazaniami w/w Ekspertyzy (s. 12 i 13). Z uwagi na charakter prowadzonego postępowania, którego celem jest ocena wartości zabytkowych dawnej parowozowni, K-P WKZ nie odnosi się do kwestii opłacalności prac remontowych przy obiekcie.

Zgodnie z artykułem 3 pkt. 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ((Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) - zabytek to „nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Na podstawie zgromadzonego i przedstawionego wyżej materiału dowodowego, obejmującego w szczególności „Opinię merytoryczną na temat wartości zabytkowych

zagrożonej rozbiórką tendrowi przy ul. Zygmunta Augusta 11 w Bydgoszczy” z 20.09.2013 r., opracowaną przez R. Kołę i wydaną przez Narodowy Instytut Dziedzictwa Narodowego, Oddział w Toruniu oraz fotografie obiektu zamieszczone w w/w kartach ewidencyjnych z 2010 i 2012 roku, a także zdjęcia wykonane w trakcie oględzin budynku tendrowi przeprowadzonych 13.02.2014 r. przez MKZ w Bydgoszczy, K-P WKZ stwierdza, że budynek dawnej parowozowni, następnie tendrowi przy ul. Zygmunta Augusta 11 w Bydgoszczy spełnia dyspozycję przytoczonego wyżej artykułu ustawy. K-P WKZ podziela stanowisko wyrażone przez R. Kołę w „Opinii merytorycznej na temat wartości zabytkowych zagrożonej rozbiórką tendrowi przy ul. Zygmunta Augusta 11 w Bydgoszczy” z 20.09.2013 r., a mianowicie, że „hala parowozowni dawnej Pruskiej Kolei Wschodniej stanowi zabytek, będący szczególnym nośnikiem wartości historycznych i naukowych, ale również wartości artystycznych. Jej forma i konstrukcja, zachowująca autentyzm i kompletność, odzwierciedla zarówno stan techniki budowlanej, jak i kolejnictwa II połowy XIX w. W zastosowaniu nowatorskiego ustroju kopuły stalowej odnajdujemy wartość postępu technicznego, niejako wręcz symbolizującego epokę” oraz dalej „W świetle powyższej analizy budynek okrągłej hali parowozowni, w ostatnim okresie użytkowania tendrowi, należy objąć ochroną konserwatorską.” Budynek dawnej parowozowni w Bydgoszczy stanowi jeden z 6 zachowanych obiektów tego typu na trasie dawnej Pruskiej Kolei Wschodniej (zwanej potocznie Ostbahn). Pozostałe zachowane parowozownie znajdują się w Pile (wpisana do rejestru zabytków na podstawie decyzji Wielkopolskiego WKZ z 07.07.2010 r.) i Tczewie oraz poza granicami Polski: w Berlinie (Berlin – Rummelsburg i Berlin – Pankow) i Czerniachowsku (dawny Insterburg). Budynek parowozowni w Bydgoszczy posiada zachowaną historyczną bryłę, konstrukcję ścian oraz kopuły, wykonanej zapewne wg systemu opracowanego przez wybitnego niemieckiego inżyniera Johanna Wilhelma Schwedlera (1823-1894), a także architektoniczny wystrój elewacji. Obiekt dokumentuje infrastrukturę związaną z rozwojem kolei na terenie dawnego państwa pruskiego i stanowi przykład postępu technicznego w inżynierii kolejowej. Ponadto, jako jeden z niewielu zachowanych XIX-wiecznych budynków bydgoskiego węzła kolejowego Pruskiej Kolei Wschodniej posiada szczególną wartość dla historii Bydgoszczy i regionu. Forma architektoniczna i konstrukcja budynku posiada ponadregionalne wartości, jako przykład obiektu techniki XIX-wiecznej epoki przemysłowej.

Z uwagi na przedstawione wyżej wartości historyczne i naukowe budynek dawnej parowozowni przy ul. Zygmunta Augusta 11 w Bydgoszczy, gm. loco spełnia kryteria definicji zabytku zawarte w art. 3 pkt. 1 cytowanej ustawy i zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. c i lit. e tej ustawy podlega ochronie i opiece niezależnie od stanu zachowania. Tym samym należało orzec jak w sentencji.

Jednocześnie K-P WKZ na podstawie art. 108 § 1 Kpa nadał niniejszej decyzji o wpisie do rejestru zabytków parowozowni, następnie tendrowi z lat 70-tych XIX w. w miejscowości Bydgoszcz, ul. Zygmunta Augusta 11, gm. loco, rygor natychmiastowej wykonalności. Zgodnie z brzmieniem art. 108 § 1 Kpa: „Decyzji, od której służy odwołanie, może być nadany rygor natychmiastowej wykonalności, gdy jest to niezbędne ze względu na ochronę zdrowia lub życia ludzkiego albo dla zabezpieczenia gospodarstwa narodowego przed ciężkimi stratami bądź też ze względu na inny interes społeczny lub wyjątkowo ważny interes strony.” K-P WKZ uznał, że z uwagi na zagrożenie rozbiórką budynku dawnej parowozowni przy ul. Zygmunta Augusta 11 w Bydgoszczy, w interesie społecznym leży ochrona tego zabytku, którego wyjątkowe wartości zostały opisane wyżej. W tym stanie rzeczy należało orzec jak w sentencji.

Pouczenie

Od decyzji niniejszej przysługuje stronom odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za moim pośrednictwem w terminie 14 dni od daty jej doręczenia (art. 127 § 1 i § 2 oraz art. 129 § 1 i § 2 Kpa).

Zgodnie z art. 130 § 3 pkt. 1 Kpa w przypadku nadania decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności wniesienie odwołania nie wstrzymuje wykonania decyzji.

Załączniki:

1. Pouczenie o skutkach wpisu do rejestru zabytków- wyciąg z ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Kujawsko - Pomorski
Wojewódzki Konserwator Zabytków
[Signature]
mgr Sambor Gawiński

Otrzymują:

1. Pojazdy Szynowe PESA Bydgoszcz S.A., ul. Zygmunta Augusta 11, 85-082 Bydgoszcz
2. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków Delegatura w Bydgoszczy, ul. Jezuicka 2, 85-102 Bydgoszcz
3. WUOZ Toruń a/a

Do wiadomości:

1. Narodowy Instytut Dziedzictwa, ul. Kopernika 36-40, 00-924 Warszawa
2. Prezydent Bydgoszczy, ul. Jezuicka 1, 85-102 Bydgoszcz
3. Urząd Miasta Bydgoszczy, Miejski Konserwator Zabytków, ul. Jezuicka 2, 85-102 Bydgoszcz
4. Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego, ul. Grudziądzka 9-15, 85-130 Bydgoszcz
5. Urząd Miasta Bydgoszczy, Wydział Administracji Budowlanej, ul. Grudziądzka 9-15, 85-130 Bydgoszcz
6. Urząd Miasta Bydgoszczy, Wydział Mienia i Geodezji, ul. Grudziądzka 9-15, 85-130 Bydgoszcz
7. Sąd Rejonowy, Wydział Ksiąg Wieczystych, ul. Wały Jagiellońskie 4, 85-128 Bydgoszcz

Zwalnia się od opłaty skarbowej
Art. 7 Ustawy z dnia 18 listopada 2006 r.
o opłacie skarbowej
(Dz. U. Nr 225 poz. 1635)

KIEROWNIK WYDZIAŁU
Rejestru Zabytków i Dokumentacji Zabytków

[Signature]
mgr Teresa Kuśmierska